

Spis treści

Wstęp 11

Rozdział 1

Pedeutologia – znaczące fakty genezy i historii 17

Rozdział 2

Nauczyciel – ujęcia osobowościowe, zawodowe funkcje 24

2.1. Ewolucja pojęcia „nauczyciel” 24

2.2. Teoretyczne ujęcia osoby nauczyciela 28

2.2.1. Ujęcie psychologiczne – nauczyciel jako struktura idealnych cech 29

2.2.2. Ujęcie technologiczne – kwalifikacje zawodowe jako struktura kompetencji 34

2.2.3. Ujęcie humanistyczne – prymat indywidualności nauczyciela 36

2.2.4. Ujęcie socjologiczne – wyznaczone rolę zawodową 37

2.2.5. Ujęcie pedagogiki krytycznej – nauczyciel „transformatywny intelektualista” 39

2.3. Ewolucja funkcji zawodowych nauczyciela 40

2.3.1. Od przekazu wiedzy do uczenia samodzielności poznawczej i egzystencjalnej 41

2.3.2. Od sterowania do inspirowania rozwoju 42

2.3.3. Od prostego przekazu do wprowadzania ucznia w świat wiedzy 43

2.3.4. Od funkcji przekazu wiedzy do czynienia ładu w informacjach 44

2.3.5. Od dominacji intelektu do równowagi świata myśli i uczuć
w edukacji szkolnej **44**

2.3.6. Od alternatywy do dialogu **45**

Rozdział 3

Kształcenie nauczycieli 47

3.1. Współczesne orientacje w edukacji nauczycielskiej 47

3.1.1. Orientacja technologiczna **48**

3.1.2. Orientacja humanistyczna **52**

3.1.3. Orientacja funkcjonalna **56**

Rozdział 4

Koncepcje kształcenia nauczycieli 64

4.1. Koncepcja „refleksyjnej praktyki” 64

4.1.1. Założenia koncepcji **66**

4.1.2. Walory **72**

4.1.3. Ograniczenia **74**

4.1.4. Bariery w zastosowaniu **75**

4.2. Koncepcja kształcenia „poprzez praktykę” 76

4.2.1. Założenia koncepcji **77**

4.2.2. Uczenie się „poprzez praktykę” jako podstawa
„profesjonalnego artyzmu” **82**

4.2.3. Co budzi dyskusję, a co ogranicza wartość koncepcji **83**

4.3. Humanistyczna koncepcja kształcenia nauczycieli 85

4.3.1. Założenia koncepcji **85**

4.3.2. Wizja „dobrego nauczyciela” **86**

4.3.3. Dobór kandydatów na studia i do zawodu nauczycielskiego **88**

4.3.4. Cele kształcenia nauczycieli **88**

4.3.5. Proces kształcenia **90**

4.3.6. Program kształcenia **92**

- 4.3.7. Metoda kształcenia w koncepcji Combsa 94
- 4.3.8. Integracja poznania i działania 95
- 4.3.9. Znaczenie kwalifikacji psychologicznych 98
- 4.3.10. Wartość koncepcji Combsa 99

Rozdział 5

Kształcenie teoretyczne i praktyczne nauczycieli 101

5.1. Związek teorii z praktyką 101

5.2. Ogólnofilozoficzne prawidłowości związku poznania z działaniem 102

- 5.2.1. Znaczenie teorii naukowej w działaniu pedagogicznym nauczyciela 103
- 5.2.2. Czym jest „wpływ” wiedzy na działanie praktyczne nauczycieli? 106

5.3. Osobiste teorie nauczycieli jako łącznik między teorią naukową a praktyką 110

- 5.3.1. Definicje 110
- 5.3.2. Teorie wyjaśniające kategorię „wiedza osobista nauczyciela” 112
- 5.3.3. Geneza teorii indywidualnych 118
- 5.3.4. Struktura teorii indywidualnych 119
- 5.3.5. Funkcje teorii osobistych 121
- 5.3.6. Co teoria osobista wnosi do wiedzy o nauczycielu i jego pracy? 124

5.4. Funkcje wiedzy w działaniu praktycznym nauczyciela 125

- 5.4.1. Możliwości 126
- 5.4.2. Bariery i ograniczenia 127
- 5.4.3. Dezintegracja poznania 128
- 5.4.4. Odmienność kontekstu poznania i kontekstu zdobywania wiedzy 130
- 5.4.5. Negacja zdroworozsądkowych struktur wiedzy pedagogicznej studenta 131
- 5.4.6. Kult logiki i obiektywności 134
- 5.4.7. Zbyt instrumentalny charakter kształcenia praktycznego 135

- 5.5. Spory wokół kwalifikacji pragmatycznych nauczycieli 136**
 - 5.5.1. Trwałość opozycji techniczność – humanistyczność 137
 - 5.5.2. Kontrowersja: techniczność – humanistyczność a przyszłość edukacji nauczycielskiej 139
 - 5.5.3. Nauczycielskie preferencje wobec własnych kwalifikacji zawodowych 142
- 5.6. Czy edukacja nauczycieli może być pułapką dla ich zawodowego funkcjonowania 144**
 - 5.6.1. Pułapki związane z kwestią nauczycielskiego autorytetu 144
 - 5.6.2. Edukacja, która ujednoliciła i redukuje problematyczność 148
 - 5.6.3. Zagrożenie wynikające z idealizacji roli zawodowej 149
 - 5.6.4. Prymat racjonalności poznania 151
 - 5.6.5. Uwięzieni w różnych jaskiniach 152

Rozdział 6

Natura działania pedagogicznego 155

- 6.1. Trudność pracy nauczyciela 155**
- 6.2. Swoistość działania pedagogicznego 158**
 - 6.2.1. Komunikacyjny charakter pracy nauczyciela 158
 - 6.2.2. Psychospołeczny kontekst pracy nauczyciela 159
 - 6.2.3. Intelktualny charakter czynności zawodowych nauczyciela 161
 - 6.2.4. Podmiotowość, indywidualność 164

Rozdział 7

Profesjonalizm nauczyciela 167

- 7.1. Ustalenia definicyjne 167**
- 7.2. Swoistość nauczycielskiego profesjonalizmu 168**

- 7.3. Profesjonalizm nauczyciela budowany na koncepcji „profesjonalnego osądu” 171**
 - 7.3.1. Geneza 171
 - 7.3.2. „Zdarzenia krytyczne” 172
 - 7.3.3. „Profesjonalny osąd” – czym jest? 177
 - 7.3.4. Rodzaje osądów 178
 - 7.3.5. „Profesjonalny osąd” – jego funkcje edukacyjne 180
- 7.4. Profesjonalizm rozszerzony Erica Hoyle’a 181**
- 7.5. „Nowy profesjonalizm” Juliana Elliotta 183**
 - 7.5.1. Założenia koncepcji 184

Rozdział 8

Dylematy bycia nauczycielem 187

- 8.1. Czy nauczyciel jest samotny w uczniowskiej społeczności? 187**
- 8.2. Wpływ wychowawczy – potrzebny, ale i zbędny? 190**
- 8.3. Wdzięczność – dylematy nauczycielskiego zawodu 194**
- 8.4. Wymagania – obojętność – bezinteresowność 195**
- 8.5. Pewność, wątpliwość, pokora – wykluczenia czy dopełnienia? 197**
- 8.6. Ambiwalencja roli zawodowej nauczyciela 200**

Rozdział 9

Rozwój zawodowy nauczyciela 204

- 9.1. Podstawa teoretyczna analizy rozwoju zawodowego nauczycieli 204**
- 9.2. Swoistości nauczycielskiego rozwoju w zawodzie 205**

- 9.3. Dynamika rozwoju zawodowego nauczycieli w świetle wyników badań 207**
 - 9.3.1. Stadium przedkonwencjonalne 208
 - 9.3.2. Stadium konwencjonalne 210
 - 9.3.3. Stadium postkonwencjonalne – „autonomiczne Ja” 212
- 9.4. „Badanie w działaniu” sposobem doskonalenia nauczycielskiej praktyki 215**
 - 9.4.1. Stosunek „action research” do znanych prawd teorii i praktyki kształcenia nauczycieli 217
 - 9.4.2. Główne założenia 217
 - 9.4.3. Walory poznawcze i pragmatyczne 221
 - 9.4.4. Proces „badania w działaniu” – jego struktura 225
 - 9.4.5. Wątpliwości i ograniczenia 226

Rozdział 10

Tożsamość zawodowa polskich nauczycieli 229

- 10.1. Tożsamość – jej rozumienie, funkcje, ewolucja 229**
- 10.2. Tożsamość zawodowa nauczycieli – wyniki badań 231**
 - 10.2.1. Tożsamość osiągnięta 234
 - 10.2.2. Tożsamość nadana 234
 - 10.2.3. Tożsamość moratoryjna 237
 - 10.2.3. Tożsamość rozproszona 237
 - 10.2.5. Dyskusja o uzyskanych wynikach 238
- 10.3. Dominanta standardu przedmiotowego w nauczycielskiej tożsamości zawodowej – implikacje edukacyjne 240**

Bibliografia 247

Indeks osób 254

Indeks rzeczowy 257